

ADVIES

Algemene Raad

11 januari 2007

AR/PCA/ADV/006

**Advies over de talennota
"De lat hoog voor talen in iedere school"**

Advies over de talennota "De lat hoog voor talen in iedere school"

1 Situering

Dit advies bevat commentaren en reacties bij de voorstellen die de minister doet bij verschillende beleidsthema's, aangevuld met thema's die de Vlaamse Onderwijsraad relevant vindt, maar die niet voorkomen in de nota van de minister. Het advies volgt zoveel mogelijk de structuur van de conceptnota. De titels in het advies verwijzen naar de plaats van de tekst in de talennota waarop een opmerking betrekking heeft en dekken niet altijd de inhoud van de tekst in het advies.

Een werkgroep van de Algemene Raad heeft het advies voorbereid. De deelraden kregen de mogelijkheid om een inbreng te doen over die materies die tot hun bevoegdheid behoren.

De Algemene Raad van de Vlaamse Onderwijsraad keurde dit advies unaniem goed op 11 januari 2007.

2 Opmerking vooraf

De Vlaamse Onderwijsraad heeft bedenkingen bij het voornemen nu her en der aan de eindtermen te sleutelen. De eindtermen zijn een globaal pakket van minimumdoelen dat in zijn geheel getoetst wordt op haalbaarheid, aanvaardbaarheid en wenselijkheid. Elke wijziging aan een deel van de eindtermen, kan gevolgen hebben voor de haalbaarheid, aanvaardbaarheid en wenselijkheid van het geheel. Bovendien is het niet duidelijk welke gevolgen partiële aanpassingen hebben voor de gelijkwaardigheid van de eindtermen voor inrichtende machten en schoolbesturen die werken op basis van een eigen pakket aan eindtermen die gelijkwaardig werden verklaard met de decretale eindtermen.

Daarnaast bevat deze nota verschuivingen in het concept zelf van de eindtermen. De eindtermen waren oorspronkelijk minimumdoelen voor scholen. Hier verschuift dat naar minimumdoelen voor alle leerlingen. Eindtermen zijn een instrument voor kwaliteitsbewaking op systeemniveau en op schoolniveau, geen norm voor de beoordeling van de individuele leerling.

De Vlaamse Onderwijsraad vraagt eerst vooraf een grondige evaluatie van het concept eindtermen en van de eindtermen zoals ze nu geformuleerd zijn. Intussen acht hij het niet opportuun om wijzigingen aan te brengen in de eindtermen. Hij verwijst in dit verband naar de nota van de Algemene Raad over de stand van zaken van de discussie in de Vlaamse Onderwijsraad over het concept van eindtermen en ontwikkelingsdoelen¹. De beleidsbrief kondigt reeds een grondige evaluatie aan van de eindtermen. De Vlaamse Onderwijsraad verwijst hiervoor naar zijn advies over de beleidsbrief 2006-2007².

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Een stand van zaken van de discussie in de Vlaamse Onderwijsraad over het concept van eindtermen en ontwikkelingsdoelen, Algemene Raad, Brussel 22 juni 2006, AR/RHE/END/001.

² Vlaamse Onderwijsraad, Advies over de Beleidsbrief Onderwijs en Vorming 2006 – 2007, Algemene Raad, Brussel 23 november 2007, AR/RHE/ADV/004, blz. 14.

De nota formuleert heel wat bijkomende verwachtingen naar leraren. Zij gaat echter niet dieper in op de gevolgen van deze bijkomende verwachtingen op andere terreinen, zoals de lerarenopleiding, de omkadering en de mogelijke toename van de planlast.

De nota poneert hier en daar stellingen die zouden gefundeerd zijn op wetenschappelijk onderzoek, maar zij verwijst nergens naar de concrete bronnen voor de wetenschappelijke fundering van deze stellingen.

De Vlaamse Onderwijsraad vraagt aan de overheid om in haar beleid ook aandacht te besteden aan wat nu reeds op het terrein gebeurt. Op dit ogenblik nemen al heel wat scholen taalinitiatieven bijvoorbeeld onder de vorm van experimenten met een alternatieve aanpak van het onderwijs aan anderstalige en/of zwak taalvaardige leerlingen. Het loont de moeite om deze initiatieven en experimenten te inventariseren, te analyseren en te evalueren en mede op basis van die bevindingen vernieuwingen voor te stellen.

3 Een concept voor een Vlaams taalbeleid

Het concept vertrekt vanuit twee belangrijke maatschappelijke bekommernissen: de schoolprestaties van zwak taalvaardige leerlingen verbeteren door hun kennis van de schooltaal systematisch te verbreden en te verdiepen, en de kans bieden aan alle jongeren om tegen het einde van de leerplicht een minimale kennis van twee bijkomende vreemde talen te verwerven. De Vlaamse Onderwijsraad onderschrijft deze bekommernis en beoordeelt dit concept globaal positief en wenselijk. Hij denkt dat het wenselijk en haalbaar is om de kennis van de schooltaal substantieel te verbeteren door systematische aandacht voor het aspect schooltaal in de zaakvakken. Ook een minimale kennis van twee bijkomende vreemde talen is een wenselijke en aanvaardbare doelstelling op voorwaarde dat zij geen aanleiding geeft tot een toename van de niet-gekwalificeerde uitstroom. Zij is alleen haalbaar als ze wordt ingebed in de specificiteit van de verschillende studiegebieden en studierichtingen. In studierichtingen waar talenkennis niet functioneel is voor de latere beroepsuitoefening mag een tekort voor talen geen gevolgen hebben voor de doorstroming.

De Vlaamse Onderwijsraad onderschrijft dat het Europees Referentiekader voor Talen (ERK) een referentiekader kan zijn om niveaus van taalbeheersing te operationaliseren, op voorwaarde dat de scholen voldoende ruimte behouden om te werken aan attitudes en aan de culturele inbedding van de taal die ze aanleren. Daar waar grammatica nodig is om vaardigheden te verwerven, moet daarvoor ruimte blijven.

3.1 Zwak of sterk voor vreemde talen

Volgens de nota worden nu de facto twee vreemde talen aangeboden in KSO en TSO. Dat klopt niet met de realiteit. In tal van studierichtingen zijn er geen twee vreemde talen in het verplichte gedeelte. Een tweede vreemde taal behoort niet tot het verplichte gedeelte in TSO en KSO. Wat wordt ingericht in het complementaire gedeelte is een zaak van de inrichtende macht. Nogal wat scholen bieden geen tweede vreemde taal aan in het complementaire gedeelte. De Vlaamse Onderwijsraad vraagt aan de overheid om de bewering dat alle scholen de facto twee vreemde talen aanbieden in KSO en TSO te verifiëren.

3.2 Hoe bepalen we een norm van voldoende taalbeheersing

De minister wil het ERK gebruiken als referentiekader om de bestaande eindtermen te concretiseren en te operationaliseren. Het ERK heeft volgens de Vlor een aantal beperkingen. Het ERK is ontstaan in functie van het bedrijfsleven om de talige competenties van sollicitanten te evalueren. Het hecht vooral belang aan het utilitaire karakter van taal en is in de eerste plaats ontworpen voor de beoordeling van de talige competenties van volwassenen in een vreemde taal. De literaire en esthetische componenten van een taal komen niet aan bod

Het ERK valt ook niet volledig samen met onze eindtermen. De doelen van het ERK zijn in de taalprofielen geformuleerd op een operationeel niveau, wat een pluspunt is, maar bevatten geen attitudes of culturele elementen zoals de eindtermen. De Vlaamse Onderwijsraad vindt attitudes en culturele elementen dan weer een pluspunt van de eindtermen. De Vlaamse Onderwijsraad gaat ervan uit dat de eindtermen het minimum voorschrijven en dat aan de leerplanmakers en de scholen nog voldoende ruimte geboden wordt om eigen accenten te leggen, bijvoorbeeld op het vlak van literatuur en culturele context.

Taalbeleid is ook meer dan eindtermen en curricula. Taalbeleid is de structurele en strategische poging van een schoolteam om de onderwijspraktijk aan te passen aan de taalleerbehoeften van de leerlingen met het oog op het bevorderen van hun algehele ontwikkeling en het verbeteren van hun onderwijsresultaten³.

3.3 Gedifferentieerde trajecten

De bewering van de minister dat taalheterogene groepen goed zijn voor iedereen, is een standpunt dat gebaseerd is op ruim onderzoeksmateriaal. Maar over dit standpunt bestaat geen consensus. Scholen kiezen voor homogene of heterogene groepen op basis van het profiel van hun leerlingen, hun pedagogisch concept en hun organisatorische mogelijkheden. De Vlaamse Onderwijsraad vindt dat scholen deze vrijheid moeten behouden. Alle bevindingen uit wetenschappelijk onderzoek daarover moeten gecommuniceerd worden aan scholen, zodat zij er rekening mee kunnen houden bij hun organisatie.

4 Beleidsthema's

4.1 Schooltaal Nederlands

4.1.1 Kleuteronderwijs

De Vlaamse Onderwijsraad ondersteunt de bewering van de minister dat de taalvaardigheid van kleuters vooruit gaat als er vaak met hen gepraat wordt en ook dat de klasgroepen in het kleuteronderwijs daarom kleiner moeten worden.

Bij de herberekening in de loop van het schooljaar zou de minister ook rekening willen houden met de GOK-indicatoren. Maar met de GOK-indicatoren is er op dit punt een

³ Kris Van den Branden, Taalbeleid: een hefboom voor gelijke onderwijskansen?, in School en Samenleving, afl. 5 april 2004, blz. 51

probleem. Zij houden alleen rekening met anderstaligheid als die samenvalt met een andere indicator. Dat is een probleem in de Brusselse scholen en in heel wat gemeenten die niet het statuut hebben van taalgrensgemeente en scholen hebben met hoge percentages anderstalige leerlingen die geen GOK-leerlingen zijn. Zij krijgen geen bijkomende ondersteuning. Daarom zou de indicator anderstaligheid ook afzonderlijk moeten tellen. In de brede rand rond Brussel en in de taalgrensgemeenten is dat trouwens zo.

De minister wil tweedelijnsondersteuning voor kleuteronderwijzers starten in regio's met minstens 25% GOK-leerlingen. De Vlaamse Onderwijsraad vindt dit een waardevol idee, maar vindt tweedelijnsondersteuning voor kleuteronderwijzers nodig in alle scholen met veel GOK-leerlingen en/of veel anderstalige leerlingen. Veel anderstalige leerlingen samen in één klas is ook een probleem.

4.1.2 Grote steden

De Vlaamse Onderwijsraad ondersteunt het voornemen van de minister om meer aandacht te besteden aan de taalproblemen in het onderwijs in de grote steden, indien hij met "grote steden" die steden bedoelt met een concentratie van sociale problemen en veel anderstalige leerlingen. Het gaat hier dus niet alleen over Gent en Antwerpen, maar ook over de dertien centrumsteden en steden zoals Vilvoorde en Lokeren.

Uitstroom naar BSO wordt hier in de nota van de minister gezien als per definitie ongewenst. Dit is niet zo. Niet alle uitstroom naar BSO is ongewenst. Instroom in BSO van leerlingen die daar niet thuis horen, is ongewenst.

4.1.3 Taalbeleid in scholen

De Vlaamse Onderwijsraad gaat akkoord met het principe dat een school een taalbeleid moet hebben, zoals scholen een beleid moeten hebben voor al hun opdrachten. Maar een taalbeleidsplan gaat over meer dan eindtermen realiseren. Het taalbeleid moet een geïntegreerd deel zijn van het globale beleid van een school. In dat taalbeleid vraagt de Vlaamse Onderwijsraad respect voor de aanwezigheid van andere talen in de school.

De rechtstreekse koppeling van eindtermen met taalbeleid is een verenging. Taalbeleid is veel breder dan eindtermen en curricula. Het is veel beter om scholen aan het denken te zetten over hun taalbeleid. De Vlaamse Onderwijsraad vindt dat taalbeleid in het basisonderwijs per definitie onderdeel moet zijn van het schoolwerkplan.

Taalbeleid kan alleen een belangrijk item zijn voor de beleidscoördinatie op het niveau van de scholengemeenschap of de scholengroep, indien de scholengemeenschap ook op andere vlakken een hecht pedagogisch samenwerkingsverband vormt.

4.1.4 Wat wil de overheid opleggen

Volgens de Vlaamse Onderwijsraad zijn de talige competenties van leerkrachten geen competenties die moeten toegevoegd worden aan de lijst van basiscompetenties. Talige competenties moeten verwerkt worden in de verschillende bestaande basiscompetenties.

De Vlaamse Onderwijsraad is het niet eens met de bewering in de conceptnota dat omgaan met anderstalige leerlingen in de klas in principe geen andere vaardigheden of taalcompetenties van de leraar vereist. Uit de praktijk blijkt dat veel leerkrachten onvoldoende voorbereid zijn op de omgang met anderstalige leerlingen in de klas. Om ook

bij die leerlingen goede resultaten te bereiken is meer nodig dan een bewustere en doelgerichte aandacht voor de taalontwikkeling van leerlingen in elke les. Tal van leerkrachten ervaren de aanpak van anderstalige leerlingen als een probleem. De Vlaamse Onderwijsraad vraagt aan de overheid om verder onderzoek te doen naar de oorzaak van de blijvende achterstelling van anderstalige leerlingen in het onderwijs, ondanks de voortdurende inspanningen op dit vlak.

De Vlaamse Onderwijsraad steunt de minister in zijn voornemen om bij schooldoorlichting bijzondere aandacht te besteden aan de schoolse Nederlandse taalvaardigheid van de leerlingen. Daarbij moet de inspectie meer doen dan alleen kijken naar de output op het vlak van eindtermen maar ook naar de context waarin de school werkt. De taak van de begeleiding beperkt zich op dit vlak niet tot de opvolging van de vaststellingen van de inspectie en de verwijzing naar geschikte leermiddelen. Het behoort tot de opdracht van de begeleiding om scholen te ondersteunen bij de ontwikkeling van hun globale taalbeleid.

De conceptnota verwijst naar proeftuinen die experimenteren met een alternatieve aanpak van het onderwijs aan anderstalige en zwak taalvaardige leerlingen. De Vlaamse Onderwijsraad wil kennis nemen van de voortgang en de resultaten van deze proeftuinen en een advies uitbrengen over hun haalbaarheid, aanvaardbaarheid en wenselijkheid naar aanleiding van de evaluatie van de proeftuinen en vóór de overheid beslist om hun aanpak te veralgemenen.

De Vlaamse Onderwijsraad gaat akkoord met het voornemen om ontwikkelingsdoelen te formuleren voor het onderwijs voor anderstalige nieuwkomers (OKAN). Ontwikkelingsdoelen bieden een houvast aan leerkrachten die werken met anderstalige nieuwkomers.

4.1.5 Wat wil de overheid stimuleren

Investeren in vervolgcaches voor ex-anderstalige nieuwkomers is een goede maatregel. De Vlaamse Onderwijsraad vroeg hiernaar in zijn aanvullend advies over het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers⁴.

De Vlaamse Onderwijsraad ondersteunt de zorg van de minister voor taal in andere vakken en leergebieden. Collegiale coaching mogelijk maken, is goed, op voorwaarde dat het gaat om een begeleidingstraject met gestructureerde gesprekken waarin collega's samen reflecteren op knelpunten, concrete acties plannen en die acties opvolgen.

4.2 Taalstructuren en taalvaardigheid

4.2.1 Nederlands

Als gevolg van de invoering van de eindtermen Nederlands hebben veel scholen hun taalonderwijs grondig vernieuwd en de omslag gemaakt naar taalvaardigheidsonderwijs. Dit is en blijft een grote inspanning. Het is aan de leerplanmakers, en niet aan de overheid, om tot een gemotiveerde verhouding te komen tussen taalstructurele elementen en taalvaardigheid.

⁴ Vlaamse Onderwijsraad, Aanvullend advies over onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers, Algemene Raad, Brussel, 15 mei 2001, AR/PCA/MSM/ADV/006

4.2.2 Wat wil de overheid opleggen

Zonder te willen vooruitlopen op de fundamentele discussie over de eindtermen, stelt de Vlaamse Onderwijsraad met de minister vast dat sommige eindtermen nu niet concreet genoeg zijn om ze te kunnen toetsen. De Vlaamse Onderwijsraad is voorstander van een minimale operationalisering van de eindtermen, op voorwaarde dat er ruimte blijft voor het pedagogisch project van de school en de eigen inkleuring door de leraar. Op die manier wordt de norm duidelijk en vergroot de rechtszekerheid van de scholen. Die operationalisering moet gebeuren per onderwijsniveau. Zo blijven de inrichtende machten en de schoolbesturen verantwoordelijk voor het vastleggen van de leerlijnen.

Zorgen voor een nascholingsaanbod is geen taak van de overheid zelf. De overheid kan het nascholingsaanbod sturen door middel van de prioritaire thema's voor nascholing.

4.3 Beheersingsniveau van de bestaande eindtermen

4.3.1 Wat is er al gebeurd en wat stellen we daarbij vast

De Vlaamse Onderwijsraad denkt dat minimaal een eindniveau B1 haalbaar is voor ASO, TSO en KSO. De invoering ervan mag voor bepaalde groepen niet leiden tot een nivellering naar beneden. In functie van het studiegebied, de studierichting, de regio en de kenmerken van de betrokken leerlingengroep moeten scholen de mogelijkheid hebben om een aangepast taalbeleid uit te bouwen en een hoger niveau te bereiken.

Het gevolg kan echter zijn dat leerlingen die dezelfde studies volgen met verschillende startkansen op de arbeidsmarkt terechtkomen. De ene school biedt een vreemde taal aan, de andere niet. Om dit op te vangen moet de mogelijkheid onderzocht worden of leerlingen de kans kunnen krijgen om hun eigen taalniveau op te trekken naar een hoger niveau door binnen hun curriculum te kiezen voor bijkomende taalvakken. Zo krijgen ook leerlingen die in een taalzwakke leerlingengroep les volgen de kans om hun niveau op te trekken.

4.3.2 Wat gaan we vervolgens doen

De Vlaamse Onderwijsraad vraagt de overheid erover te waken dat de toetsing van de beheersingsniveaus met peilingen niet leidt tot een sluipende normering waarbij peilingen de praktijk gaan aansturen.

4.4 Vroeg vreemdetalenaanbod

Wat hierover in de conceptnota staat, spoort met de ideeën die de Vlaamse Onderwijsraad hierover ontwikkelde in zijn probleemverkenning en in zijn advies over vreemde talen in het basisonderwijs⁵.

De Vlaamse Onderwijsraad staat achter het idee dat leerlingen, om te kunnen communiceren in een vreemde taal, samen met een aantal vaardigheden ook een basiswoordenschat en een aantal fundamentele spraakkunstregels moeten verwerven. De Vlaamse Onderwijsraad vindt het geen goed idee om centraal vast te leggen wat die basiswoordenschat en die fundamentele spraakkunstregels zijn.

⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Advies over vreemdetalenderricht voor jonge kinderen, Brussel, Raad Basisonderwijs, 16 juni 2004, RBO/PCA/ADV/011

4.4.1 Wat wil de overheid opleggen

Volgens de Vlaamse Onderwijsraad veronderstelt een goed taalbeleid op school een erkenning van en een positieve houding tegenover de verschillende talen die op een school aanwezig zijn. Zo vindt de Vlaamse Onderwijsraad dat bij talensensibilisering best ook elementen aan bod komen uit de moedertaal van de anderstalige leerling.

4.4.2 Wat wil de overheid stimuleren

Talensensibilisering moet groeien vanuit de scholen zelf. De begeleidingsdiensten kunnen die ontwikkelingen ondersteunen. De verspreiding van goede praktijkvoorbeelden is daarbij een goede methode.

4.5 Frans in het basisonderwijs en de overgang van basisonderwijs naar secundair onderwijs

4.5.1 Wat gaat de overheid stimuleren

De Vlaamse Onderwijsraad stelt met de minister vast dat op schoolniveau de aansluiting tussen basisonderwijs en secundair onderwijs voor Frans niet optimaal is. Uit het verslag van de inspectie blijkt dat er een probleem is van aansluiting, ondanks de vaststelling dat eindtermen en leerplannen Frans goed op elkaar aansluiten⁶. Zonder te willen vooruitlopen op de resultaten van de probleemverkenning van de Vlaamse Onderwijsraad over de aansluiting tussen basisonderwijs en secundair onderwijs, denkt de Vlaamse Onderwijsraad dat overleg op lokaal niveau tussen de betrokken leraars nodig is. De structuur van dit overleg zal afhangen van de reële leerlingenstromen bij de overgang van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs. Daarbij moet ook aandacht gaan naar leerlingen die vanuit het buitengewoon basisonderwijs doorstromen naar het gewoon secundair onderwijs.

In Brussel gelden dezelfde eindtermen Frans als in de rest van de Vlaamse Gemeenschap, terwijl in Brussel de leerlingen verplicht Frans krijgen vanaf de tweede graad van het basisonderwijs. De overgang van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs zal daar op dat vlak anders verlopen dan in de rest van de Vlaamse Gemeenschap.

Het kan niet de bedoeling zijn dat de overheid zelf een ambitieus nascholingsprogramma Frans ontwikkelt. De overheid kan met de prioritaire thema's voor nascholing de aanbieders van nascholing voor leerkrachten in staat stellen goede nascholingsprogramma's te ontwikkelen en maximaal toegankelijk te maken voor leerkrachten en schoolteams.

De Vlaamse Onderwijsraad steunt de optie van de minister om niet te kiezen voor regenten Frans in het basisonderwijs. Werken aan een verdieping van de kennis van het Frans van de onderwijzers in het basisonderwijs, zonder dat te koppelen aan een bijkomend bekwaamheidsbewijs, is een goede keuze. Onderwijzers moeten in de lerarenopleiding de bekwaamheid verwerven om in het basisonderwijs Franse taalles te kunnen geven. Onderwijzers die momenteel die bekwaamheid niet bezitten, moeten daarvoor de nodige navorming kunnen volgen. De keuze om te blijven werken met onderwijzers voor de lessen Frans in het basisonderwijs moet echter goed overdacht worden. Zij mag bijvoorbeeld niet tot gevolg hebben dat in Brussel het akkoord vervalt om alleen mensen te benoemen met een

⁶ Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Onderwijsspiegel, verslag over de toestand van het onderwijs, schooljaar 2003 – 2004, Brussel, 2005, blz.95

grondige kennis van het Frans. In Brussel loopt momenteel al een opleidingsprogramma vanuit een samenwerkingsverband tussen de verschillende lerarenopleidingen in het Brusselse en het volwassenenonderwijs voor leerkrachten die hun getuigschrift "grondig Frans" willen behalen.

4.6 Vreemdetalenonderwijs in het secundair onderwijs

4.6.1 Wat wil de overheid opleggen

De conceptnota koppelt taaldoelstellingen aan de onderwijsvorm. De Vlaamse Onderwijsraad verkiest een koppeling van taaldoelstellingen aan het studierichtingsprofiel, afgeleid van de bestaande beroepsprofielen voor de beroepsgerichte richtingen, ongeacht de onderwijsvorm waarin dat studierichtingsprofiel voorkomt. Zo moet bijvoorbeeld een vrachtwagenchauffeur meer talen kennen en ze beter beheersen dan een bouwvakker. Het talenpakket in studierichtingen die leiden tot een beroep waarvoor meer talenkennis nodig is, moet meer omvatten dan het talenpakket in andere studierichtingen. Functionaliteit moet het uitgangspunt zijn.

Volgens de Vlaamse Onderwijsraad is het niet haalbaar om van alle leerlingen die op leeftijd in de B-stroom terechtkomen, te veronderstellen dat zij bij het einde van de eerste graad de eindtermen Frans van het basisonderwijs halen. Dit zou de doorstromingskansen van een aantal leerlingen hypothekeren en de kansen op re-integratie voor leerlingen die instromen vanuit het buitengewoon basisonderwijs bemoeilijken. Als Frans een verplicht vak wordt in de B-stroom, dan moet de autonomie van de delibererende klassenraad volop kunnen spelen.

Het is positief om in het BSO aan alle leerlingen de kans te geven om zelfredzaamheid te verwerven in twee vreemde talen. Maar eenzelfde eis opleggen aan alle leerlingen in alle richtingen, is totaal onrealistisch. Want wat gebeurt er met leerlingen die dat taalniveau helemaal niet kunnen halen? Heeft dat dan impact op de studiesanctionering? Indien dit zo is, zal de ongekwalificeerde uitstroom toenemen. Dit mag volgens de Vlaamse Onderwijsraad niet het gevolg zijn van deze maatregelen. Leerlingen uit een studierichting zonder talen in het studieprofiel moeten hun kwalificatie kunnen verwerven zonder dat ze de ontwikkelingsdoelen halen van de zelfredzaamheidspakketten.

De Vlaamse Onderwijsraad is voorstander van de introductie van minstens één vreemde taal in het BSO. Dit is alleen haalbaar als ze aangeboden wordt als een zelfredzaamheidspakket gekoppeld aan een ander vak, eventueel in de vorm van Content and Language Integrated Learning (CLIL). Voor een zelfredzaamheidspakket mogen geen eindtermen gelden, alleen ontwikkelingsdoelen. Leerlingen die de ontwikkelingsdoelen niet zouden halen, mogen niet verhinderd worden om door te stromen naar de minder talige studierichtingen. Afhankelijk van het studieprofiel of de regio kan het gaan om één of meer zelfredzaamheidspakketten, niet alleen voor Frans en Engels, maar ook voor Duits.

Twee vreemde talen in de basisvorming van de 2e en 3e graad voor alle richtingen in TSO en KSO verzwakt de basisvorming, ook in aantal uren. Ook hier wordt het talenaanbod best gekoppeld aan het profiel van de studierichting.

4.7 Peilingen

Peilen gebeurt op basis van de eindtermen. Maar als de eindtermen blijven wat ze nu zijn, geven zij te veel ruimte aan de ontwikkelaars van peilingtoetsen.

De Vlaamse Onderwijsraad gaat akkoord met het principe om periodiek te peilen en daaruit conclusies te trekken over de haalbaarheid van de eindtermen op systeemniveau. Voor de parallelle toetsen ligt dat anders. Parallelle toetsen kunnen scholen wel helpen om hun output te onderzoeken. Maar zij mogen niet gebruikt worden om uitspraken te doen over een school en om de kwaliteit van scholen te vergelijken. Op die manier bedreigen ze de eigen beleidsvoering van scholen.

4.8 Toetsen als ondersteuning van het taalbeleid van de overheid en van de scholen

4.8.1 Toetsmomenten

Bij de overgang van kleuteronderwijs naar lager onderwijs: wat doen we met de resultaten van die toets? Wat zullen de consequenties zijn voor het kind in kwestie? De Vlaamse Onderwijsraad vraagt om die toets te kaderen in een bredere evaluatie en begeleiding. Hij beschouwt een toets als een werkinstrument bij de begeleiding van een leerling. Zo mag er geen rechtstreekse relatie zijn tussen de individuele resultaten op een toets en de uitreiking van een getuigschrift basisonderwijs.

De toetsmomenten moeten passen in een proces van leerlingenbegeleiding. De school moet zelf bepalen wanneer zij leerlingen toetst in functie van haar werking. Toetsen van taalvaardigheid in de instructietaal moet gebeuren in functie van de taalontwikkeling. De Vlaamse Onderwijsraad zou op dit punt graag weten wat daarover staat in de haalbaarheidsstudie over taaltoetsen.

De conceptnota waarschuwt voor de risico's van screening: homogenisering van leerlingengroepen, oriëntering die te veel gericht is op taalvaardigheid en te weinig op algemeen potentieel en individualisering van de remediëring. De Vlaamse Onderwijsraad beaamt dit risico.

4.8.2 Aanbod van taaltoetsen

De minister neemt zich voor om na te gaan of en hoe scholen taaltoetsen gebruiken tijdens thematische doorlichtingen door de inspectie. De Vlaamse Onderwijsraad vindt dat dit thuishoort in de gewone doorlichting, omdat het taalbeleid een onderdeel is van het globale schoolbeleid.

4.8.3 Diagnose van taalvaardigheidsproblemen

De Vlaamse Onderwijsraad vindt dat de overheid zelf geen diagnostische instrumenten moet ontwikkelen. Andere instanties zijn meer aangewezen om dit te doen. De overheid kan universiteiten, hogescholen, onderzoeksinstituten, pedagogische begeleidingsdiensten en CLB's wel stimuleren om diagnostische instrumenten te ontwikkelen of te laten ontwikkelen. Want de scholen hebben wel degelijk nood aan goede diagnostische instrumenten voor taalvaardigheid.

4.9 Content en Language Integrated Learning (CLIL): zaakvakken in een vreemde instructietaal

Gekoppeld aan de strikte voorwaarden zoals hier uiteengezet, gaat de Vlaamse Onderwijsraad akkoord met het voorstel van de overheid.

CLIL kan ook voor leerlingen die het Nederlands nog niet of onvoldoende kennen. Het is wel verstandig om bij de start te kiezen voor een eenvoudige situatie, met leerlingen die over voldoende Nederlandse taalvaardigheid beschikken.

In geval van CLIL is er nood aan twee soorten toetsen: toetsen over de kennis van het vak en toetsen over de taalvaardigheid in de doeltaal. Leerlingen moeten vooruitgaan op die twee vlakken⁷.

De minister sluit CLIL principieel uit in het basisonderwijs. De Vlaamse Onderwijsraad vraagt aan de minister om bij wijze van proef en goed ingebed in onderzoek ook het basisonderwijs de kans te geven om CLIL te organiseren. Door proefprojecten met CLIL in het basisonderwijs principieel uit te sluiten, krijgt niemand de kans om de mogelijkheden van CLIL in het basisonderwijs te onderzoeken.

4.10 Uitwisselingen voor leerlingen en leraren

De Vlaamse Onderwijsraad beoordeelt de voorstellen in verband met de uitwisselingsmogelijkheden voor leerlingen en leraren zonder meer positief. Zij maken het mogelijk dat zowel in Vlaanderen als in Wallonië voor een kortere of langere periode moedertaalsprekers worden ingezet om respectievelijk Frans of Nederlands te geven.

Dergelijke uitwisselingen moeten praktisch gericht zijn, onder meer met het oog op de uitwisseling van concrete en nuttige ervaring. Bovendien moeten deze uitwisselingen op schoolniveau breed gedragen worden en moeten er met betrekking tot inspraak en de bescherming van het personeelsstatuut duidelijke voorwaarden aan gekoppeld worden.

4.11 Wat ontbreekt

4.11.1 Taalvriendelijke omgeving

De Europese commissie somt in haar actieplan⁸ drie doelstellingen op:

- levenslang leren van talen
- verbeteren van taalonderwijs
- taalvriendelijke omgeving

De talennota van de minister gaat alleen in op de verbetering van het talenonderwijs in het leerplichtonderwijs. Levenslang leren van talen en de creatie van een taalvriendelijke omgeving komen niet aan bod. De Vlaamse Onderwijsraad vraagt aan de minister om ook verder na te denken over die twee aspecten.

⁷ De COC diende op dit punt een minderheidsstandpunt in. De COC wijst het CLIL – experiment in het leerplichtonderwijs af. Hij wil eerst de bestaande initiatieven in het onderwijsveld, zoals de experimenten en het benutten van de vrije ruimte in het secundair onderwijs, inventariseren, analyseren en evalueren en op basis daarvan vernieuwingen voorstellen.

⁸ Promoting Language Learning and Linguistic Diversity, An Action Plan 2004 – 2006, Commission of the European Communities, COM (2003) 449 final, Brussels, 24.07.03.

4.11.2 Leerplichtonderwijs

De conceptnota zegt niets over het onderwijs in eigen taal en cultuur (OETC). Heeft dit voor gevolg dat bestaande projecten worden afgebouwd? Nu is het onduidelijk wat daarrond in de toekomst zal gebeuren.

De conceptnota gaat niet in op de specifieke situatie in de Brusselse scholen, waar al veel vlugger Frans wordt gegeven en waar veel meer anderstalige leerlingen zijn.

Het buitengewoon onderwijs en het deeltijds beroepsonderwijs komen in deze conceptnota niet voor. De Vlaamse Onderwijsraad vindt ook daar een aangepast taalbeleid noodzakelijk. In dit taalbeleid moeten elementen zoals respect voor de aanwezige talen in de school en bijzondere aandacht voor het Nederlands als onderwijstaal zeker een plaats vinden. In het buitengewoon secundair onderwijs en het deeltijds beroepsonderwijs moeten ook zelfredzaamheidspakketten mogelijk zijn. Ook hier pleit de Vlaamse Onderwijsraad voor een koppeling van het taalbeleid aan het studieprofiel.

4.11.3 Volwassenenonderwijs

De minister vermeldt het volwassenenonderwijs alleen in de inleiding van de conceptnota en stelt daar dat tienduizenden Vlamingen vreemde talen aanleren in het volwassenenonderwijs. Het is een duidelijk gemis dat in de talennota het volwassenenonderwijs niet volop wordt meegenomen. Nochtans zullen de wijzigingen in het talenonderricht daar onvermijdelijk consequenties hebben. Vooral voor het tweedekansonderwijs hebben de voorstellen uit de conceptnota hun gevolgen. Wat verandert in het secundair onderwijs heeft bijvoorbeeld gevolgen voor de opleidingsprofielen in het tweedekansonderwijs. Niet alleen voor het TKO zelf, maar ook voor de toeleiding vanuit de basiseducatie naar het TKO. De Vlaamse Onderwijsraad pleit ervoor om ook in de basiseducatie meer aandacht te besteden aan het Nederlands als onderwijstaal.

4.11.4 Hoger onderwijs

In de conceptnota ontbreken een visie op het taalbeleid in het hoger onderwijs in het algemeen en een coherente en gedetailleerde visie op het talenbeleid in de lerarenopleiding in het bijzonder. Dit laatste is belangrijk omwille van zijn impact op alle niveaus van het onderwijs.

Mobiliteit is noodzakelijk om de kwaliteit van het hoger onderwijs in Vlaanderen te stimuleren. Intussen houdt Vlaanderen vast aan een strikte wettelijke talenregeling in het hoger onderwijs. In het kader van de Bologna-hervormingen en de daaraan gekoppelde concurrentie van hoger onderwijs in Europa, zou deze regeling, vooral voor het masterniveau, herbekeken kunnen worden. Hier moet wel een diepgaande discussie met het werkveld aan voorafgaan. De raad is verheugd dat de minister in zijn beleidsnota het debat over het taalbeleid in het hoger onderwijs aankondigt.

Ook in het hoger onderwijs, en meer bepaald bij de overgang van secundair naar hoger onderwijs, stelt zich een probleem voor de "schooltaal". Bij het begin van het hoger onderwijs hebben een aantal studenten problemen met de soms vrij abstracte taalvorm die het hoger onderwijs hanteert. Naar analogie met wat voorgesteld wordt voor de andere onderwijsniveaus vraagt dit bijzondere aandacht en zijn gerichte acties nodig. Overigens zijn er goede voorbeelden te vinden in andere taalgemeenschappen.

De verdere uitbouw van CLIL of het onderwijs van bepaalde vakinhouden in een vreemde taal, waar zinvol en verantwoord, is noodzakelijk.

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Ann Demeulemeester
voorzitter